

УДК 327 (477)

Наталія Чорна

РОЗВИТОК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

У статті проаналізовано історіографічний доробок українських та зарубіжних авторів, присвячений концептуальним засадам співробітництва України та Польщі, окреслено питання, які потребують подальшого вивчення та обґрунтування.

Ключові слова: концепція, співробітництво, відносини, східна політика, Україна, Польща, історіографія.

Історичний поступ українського народу, позначений боротьбою за проголошення та збереження власної державності, супроводжувався пошуком свого місця у геополітичному просторі та постійною зміною зовнішньополітичних орієнтирів. Традиційно будучи оточеними сильними великими державами, українські землі систематично ставали об'єктом їх експансії та розчленування. Тривала роз'єднаність та приналежність до різних цивілізацій спричинили глибинні зміни суспільної свідомості, однією із сутнісних характеристик якої стала одночасна рівнозначна орієнтація на Схід та Захід, Росію та Європу.

Процес формування сучасної української геополітичної парадигми був зумовлений трансформаціями, які наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст. відбувалися на євразійському континенті. Розпад Радянського Союзу та руйнування, як наслідок, євразійського імперського геополітичного простору зумовили переорієнтацію більше, ніж двох десятків держав і народів зі сповідування комуністичної ідеології на принципи західної цивілізації.

Зі здобуттям незалежності Україна розпочала реалізацію самостійної зовнішньої політики, яка, внаслідок поєднання низки чинників, зумовлених як історичним розвитком, так і політичною географією, виявилася складною та неоднозначною. Проблемам зовнішньої політики України присвячений ряд публікацій вітчизняних науковців. Так, узагальнення досвіду зовнішньої політики України протягом 1991 – 2001 рр. здійснено у праці колективу українських науковців за редакцією В. Смолія “Нариси з історії дипломатії України” [1]. Різні аспекти зовнішньополітичної діяльності України відображено у дослідженнях С. Віднянського [2–3], А. Гальчинського [4], О. Добржанської [13], А. Зленка [5–9], О. Івченка [10], В. Литвина [11–12], Ю. Макара [13], А. Мартинова [2–3], Ю. Щербака [14].

Однією з нагальних проблем, що постали перед вітчизняними науковцями на початку 90-х рр. XX ст., виявилася необхідність обґрунтування геополітичних орієнтирів зовнішньої політики України. Географічне розташування, що визначає одночасну приналежність до Європи та Євразії, тривала історична орієнтація на сусідні держави зумовили зміст української геостратегії, що характеризується двома ключовими парадигмами: європейською та євразійською, кожна з яких є достатньо сильною та аргументованою.

Пріоритетність європейського вибору зовнішньої політики України у своїх працях обґрунтували чимало вітчизняних дослідників, серед яких С. Василенко [15], А. Кирчів [16–17], О. Ковальова [18], В. Копійка [19], А. Кудряченко [20], Л. Чекаленко [21–23]. З огляду на традиційне сприйняття успіхів європейської інтеграції як похідних від здобутків регіонального співробітництва, все більша увага почала приділятися взаєминам України з країнами Центрально-Східної Європи.

На фоні загального інтересу до зовнішньої політики України спостерігається зростання зацікавленості до її доктринальних основ. Проте, як засвідчив аналіз геополітичної думки, Україні досі не вдалося чітко визначити свої пріоритети та створити цілісну концепцію зовнішньої політики. Це особливо відчувається на фоні історично виправданої геополітичної

парадигми сусідніх держав, насамперед Польщі, яка є однією з країн Центрально-Східної Європи, що мають виразну ідеологічну програму “на експорт”.

Аналіз українського досвіду розбудови незалежної держави свідчить, що впродовж двох десятиліть основною характеристикою зовнішньої політики України була непослідовність. “Проблема геополітичного вибору чомусь виявилася для України завданням, яке від століття до століття, від одного покоління до наступного передається без розв’язку, хоча і з достатньою кількістю спроб його відшукати” [16, с. 185]. На думку вітчизняного політолога, головного редактора “Незалежного культурологічного журналу “І” Т. Возняка [24], “в Україні важко говорити про якусь консолідовану позицію чи чітко визначену політичну тактику та стратегію”.

У різні періоди державотворення концептуальними основами зовнішньої політики України були нейтралітет та позаблоковість; багатовекторність; європейська та євроатлантична інтеграція; євразійство та рівнонаближеність. Про це обґрунтовано стверджує компетентний політик, колишній міністр закордонних справ України А. Зленко [6]. Нейтралітет і позаблоковість, які набули особливої популярності в Україні, традиційно “виконують функцію адаптації держави до її зовнішнього середовища”, а тому не є прийнятними для тривалого застосування. А. Зленко доводить, що “для країни такого масштабу й розташування нейтральність і позаблоковість можуть розглядатися як дещо штучні категорії. Адже бути нейтральним означає якоюсь мірою бути політично нерухомим. Для України політична нерухомість рівнозначна стагнації”. “Нейтральний статус не має перспектив”, – погоджується з ним колишній секретар Ради національної безпеки та оборони В. Горбулін [25].

Багато авторитетних вітчизняних фахівців гостро критикують багатовекторну політику України. Так, зокрема, А. Кирчів стверджує, що “декларування багатовекторності чи навіть двовекторної стратегії зовнішньої політики швидше свідчить про відсутність позиції української верхівки щодо геополітичного вибору, ніж про далекоглядність і вдале маневрування” [16, с. 185]. Проаналізувавши десять років розбудови незалежної держави, автор дійшов висновку, що зовнішня політика України “нагадує опис коливання маятника” і не дає жодного уявлення про генезу визрівання цілісної стратегії [17]. Дійсно, непросто зрозуміти яким чином можна розбудовувати стратегічні відносини одночасно зі США та Росією, чії сфери впливу у світі жорстко поділені, а відносини нагадують змагання важковаговиків.

С. Віднянський та А. Мартинов, оцінюючи “багатовекторність” української зовнішньої політики, трактують її як політику маневрування між Росією та Заходом, одночасну рівновіддаленість від них, яка “навіть чи відповідає зовнішньополітичним пріоритетам та національним інтересам України в цілому” [2, с. 37].

Здавалося б після подій Помаранчевої революції 2004 р. Україна визначилася з пріоритетністю зовнішньополітичних орієнтацій: на перший план вийшов європейський вектор. Проте події наступних років змушують сумніватися у цьому. “Політичний клімат в Україні сьогодні віддзеркалює розкол думок щодо належного майбутнього курсу країни”, – констатує К. Аріель [26, с. 160].

Стратегічним партнером, з яким в офіційному Києві пов’язують надії на посилення геополітичної ваги та позиціонування у європейському співтоваристві, а також сподівання європейської та євроатлантичної інтеграції, традиційно визначається Польща. Попри те, що проблемі українсько-польського співробітництва присвячено чималу кількість наукових розвідок українських та зарубіжних дослідників, концептуальні засади політики України щодо Польщі по сьогодні залишаються практично не дослідженими. На фоні значного теоретичного обґрунтування східної політики Польщі дана прогалина у вітчизняній історіографії видається ще більш відчутною.

Метою даної статті є дослідити відображення в історичній літературі розвитку концептуальних основ співробітництва України та Польщі.

Ідея українсько-польського стратегічного партнерства має глибокі історичні корені. Про це, зокрема, стверджує М. Жулинський: “В історії обох народів була – і не одна – спроба ще в XVII ст. зав’язати нормальний українсько-польський діалог, та не дала вона добрих результатів” [27, с. 143]. Остаточного оформлення взаємини між ними почали набувати на початку XX ст. з проголошенням незалежності України та переходом до розбудови державних інституцій Другої Речі Посполитої.

Одне із найбільш вдалих намагань прослідкувати еволюцію концептуальних основ взаємин двох держав належить О. Знахоренко [28–29]. Дослідниця доводить, що першою спробою практичної реалізації ідеї стратегічних відносин між Україною та Польщею став договір, підписаний у 1920 р. у Варшаві С. Петлюрою та Ю. Пілсудським. І хоча договір, що мав антиросійську спрямованість та передбачав надання Україні матеріальної допомоги і визнання суверенітету, так і залишився “персональним союзом” двох державних лідерів і не здобув широкої підтримки ні серед політиків, ні серед пересічних громадян, його місце в історії двосторонніх взаємин України та Польщі сумніву не викликає.

Відсутність виваженої концепції взаємин України та Польщі напередодні та у роки Другої світової війни спричинила до “розгортання кривавих конфліктів, брутальних акцій депортації населення, взаємного відчуження, розпалювання міжнаціональної ненависті” [28, с. 7].

Комуністичне минуле України та Польщі, позначене цілковитим підпорядкуванням політиці офіційної Москви, характеризувалося повною відсутністю самостійної зовнішньої політики. Кремлівська влада докладала чималих зусиль, аби не дати згаснути минулим конфліктам та розпалити нові, а також сформувати стереотипи історичного неприйняття українцями та поляками один одного [28, с. 8]. Як наслідок, ідеї стратегічного партнерства двох держав зазнали подальшого розвитку не на батьківщині, а в колах польської та української еміграції.

Трансформація європейського геополітичного простору на межі 80–90-х рр. XX ст. зумовила активізацію українсько-польського партнерства та визначила його вихід на рівень стратегічного у другій половині 90-х рр. XX ст. Аналізуючи передумови еволюції відносин двох держав, О. Знахоренко пояснює їх дією внутрішніх та зовнішніх чинників. До останніх з них, зокрема, було віднесено необхідність знайти нову формулу безпеки, яка б враховувала інтереси двох держав у регіоні Центральної Європи, помітний вплив Росії та західних держав [29, с. 93]. Простеживши детермінацію відносин України та Польщі, дослідниця дійшла висновку, що на сьогодні обидві країни постали перед черговим випробовуванням, від результату якого буде залежати найближча перспектива: “партнерство між нашими державами може стати ще міцнішим або бути зневільованим” [29, с. 97].

Про перспективи посилення геополітичної ваги України та Польщі, закріплення за ними статусу регіональних лідерів Центрально-Східної Європи йдеться у публікації директора Одеського філіалу НІСД О. Воловича [30]. Науковець переконаний, що ні Польща, ні Україна не володіють таким потенціалом, щоб справлятися з роллю лідера наодинці, а тому виникає необхідність поєднання їх зусиль. Одним із безпосередніх результатів зближення двох держав має стати зменшення стороннього впливу на них, а також мінімізація спроб “розтягти” східноєвропейські країни між Заходом та Росією”.

Історія свідчить, що, проблема східної політики з різною мірою актуальності поставала перед політичними та інтелектуальними колами Польської держави на всіх етапах її розбудови. У польському політичному дискурсі поняття “Схід” традиційно використовується у двох контекстах: по відношенню до найближчих сусідів Польщі, чиї території входили до складу Першої та Другої Речі Посполитої, а також стосовно Росії. Останнім часом це поняття також використовується для означення політики Польщі стосовно країн, які раніше входили до складу СРСР та соціалістичного табору.

Традиційно у Польщі виокремлювалися дві основні парадигми зовнішньої політики, пов’язані з іменами польських королівських династій епохи Середньовіччя – п’ястівська та ягеллонська. Перша передбачала становлення активних відносин з Німеччиною за умови

пасивного споглядання ситуації на Сході. Друга, навпаки, звертала погляд Польщі на східних сусідів і передбачала шляхом поширення західних традицій забезпечити зміцнення її присутності на Сході.

І хоча такого роду бачення дещо спрощують ситуацію, адже в епоху середніх віків Польща проводила активну багатовекторну зовнішню політику, обидві доктрини під нашаруваннями часу не лише обросли великою кількістю легенд, але й заручилися підтримкою багатьох політиків та науковців. Так, зокрема, зовнішньополітичні ідеї представників династії П'ястів розділяли націонал-демократи Р. Дмовського та селянські партії міжвоєнної доби. Разом з тим, прихильність пріоритетам Ягеллонів демонстрував Ю. Пілсудський.

У сучасній політичній думці Польщі на рахунок визначення та реалізації її східної політики існують, якщо узагальнити, три погляди, кожен з яких є достатньо містким і часом зі спільними точками дотику з двома іншими. Фактично ідеологічна боротьба розгортається між прометеїстами (романтиками), які апелюють до того, що Польщі варто шукати союзництво та співробітництво у регіоні Центральної та Східної Європи, та прагматиками (реалістами), що відстоюють ідеї “оздоровлення” відносин з Росією з наступною їх активізацією. Дещо синтетичним є бачення польської східної політики третім табором, представники якого переконані: не варто розраховувати ні на суттєве зміцнення позицій у країнах з регіону Східної Європи, ні на особливе порозуміння з Росією. До взаємин з кожною зі сторін варто підходити з однаковою мірою об'єктивізму та прагматизму, а відтак і розраховувати на однакові (чи приблизно однакові) дивіденди.

Проблема обґрунтування концептуальної основи східної політики з новою актуальністю постала перед Польщею після здобуття нею справжньої державної незалежності та початку реалізації самостійної зовнішньої політики: теоретично обґрунтовані доктрини отримали шанс на практичне застосування. Осмислення проблеми почало знаходити відображення у працях істориків та політологів, і створений ними масив досліджень на сьогодні є вражаючим як за кількісним, так і якісним показником. Взаємини Польщі зі Сходом зазнають комплексного вивчення та обґрунтування фахівцями Центру східних досліджень та Фондом Стефана Баторія у Варшаві, Колегією Східної Європи у Вроцлаві, Інститутом Центрально-Східної Європи в Любліні, а також дослідниками та науковцями, що є представниками ряду інших навчальних та наукових установ. Проблеми східної політики Польщі регулярно висвітлюються на сторінках загальнонаціональних видань “Річ Посполита”, “Тигоднік Повсхехний”, “Газета виборча”, “Впрост”, “Політика”.

Окрім польських фахівців, над розробкою проблеми доктринальних основ східної політики Польщі досить активно працюють представники зарубіжної (по відношенню до польської) історіографії. Прикметно, що східна політика Польщі зазнала належного обґрунтування у працях російських науковців, у той же час в Україні цій проблемі увага практично не приділялася.

Однією із найбільш впливових постатей новітньої історії Польщі, чиєю винятковою заслугою є теоретичне обґрунтування східної політики Третьої Речі Посполитої, є Єжи Гедройц. Його бачення геополітичного вибору Польщі, що сформувалося у 50-х рр. XX ст. та було дещо підкореговане у наступні десятиліття, стало актуальним у період активізації польської опозиції. Та найбільшої ваги погляди Є. Гедройца набули по завершенню роботи “круглого столу” та приходу до влади в Польщі демократично налаштованих політиків.

Про особистість Є. Гедройца, його життєвий та науковий шлях, а також ту роль, яку йому судилося відіграти в історії Польської держави та її взаєминах з Україною, детально йдеться у публікації його однодумця та послідовника Б. Осадчука [31]. Він написав: Єжи Гедройц – “великий друг України, основоположник польсько-українського діалогу в еміграції і головний інспіратор сьогоднішніх рівноправних, союзницьких стосунків поміж двома державами і раніше розсвареними народами” [31, с. 125].

У 1952 р. у редактованому Є. Гедройцем часописі “Культура” з'явилася стаття, у якій було обґрунтовано необхідність здійснення Польщею активної політики на Сході та

налагодження нею відносин з Україною. Автор був певен: “незалежна Україна буде нейтралізувати російську небезпеку і послаблювати небезпеку евентуального порозуміння Москви з Берліном” [31, с. 130]. У той же час відсутність тісного співробітництва між Польщею та Україною розглядалася як загроза для обох держав [32]. Проте впродовж тривалого часу такого роду погляди не знаходили підтримки у польському суспільстві. Певних зусиль до цього доклала і комуністична пропаганда, яка підтримувані Є. Гедройцем ідеї тлумачила як “кримінальні дії шпигунської сітки конспіраторів”. Під “шпигунською сіткою конспіраторів” у Москві розуміли учасників та прихильників прометеївського руху у польській зовнішній політиці міжвоєнного періоду. Утворена в Парижі політиками-емігрантами з України, Грузії та Азербайджану, організація “Прометей” ставила за мету розпад Радянського Союзу та отримання незалежності анексованими ним у 1918–1921 рр. країнами та регіонами.

Вперше ідеї редактора “Культури” знайшли практичне застосування у 80-х рр. ХХ ст., будучи взятими “на озброєння” силами, опозиційними до комуністичного режиму. Їх підтримали учасники та прихильники “Солідарності”, а з падінням комунізму у 1989 р. вони набули особливої актуальності, ставши для нової влади орієнтиром у взаєминах з Україною, Білоруссю та Литвою. Визначаючи внесок редактора “Культури” у розбудову Польської держави, доцільно процитувати Б. Осадчука, який, зокрема, зазначив: “Такого успіху, який осягнув Єжи Гедройц, – щоби створена на чужині концепція стала основою урядової політики у рідному краю, – світова історія не знала досі” [31, с. 130].

Значний спалах інтересу до доктринальних основ польської східної політики мав місце через кілька місяців після смерті Є. Гедройца і був спричинений опублікуванням у грудні 2000 р. у тижневику “Тигоднік Повшехний” статті відомого у Польщі експерта з питань пострадянської проблематики Б. Сенкевіча “Похвала мінімалізму” [33]. Через десять років по тому у щоденній газеті “Річ Посполита” Б. Сенкевічем була опублікована стаття “Прощання з Гедройцем” [34], яка, будучи логічним продовженням попередньої, спричинила чергову активізацію інтересу громадськості до проблеми концептуальних засад співробітництва Польщі з її східними сусідами, насамперед Україною, та поставила під питання доцільність збереження відданості зовнішньополітичним орієнтирам, обґрунтованим Є. Гедройцем.

У контексті дослідження еволюції парадигми східної політики Польщі з-поміж інших на увагу заслуговує публікація польського дослідника, директора Фонду польсько-української співпраці РАУСІ Я. Пекло “Ягеллонське східне партнерство” [35]. Він доводить, що ягеллонська традиція, початки якої сягають часів Речі Посполитої, стала історичною спадщиною, що об’єднує Польщу з її східними сусідами. Попри те, що Перша Річ Посполита внаслідок допущених помилок та історичних обставин так і не стала державою трьох народів (поляків, литовців та русинів – українців та білорусів), автор переконаний, що перебування українського народу у її складі позитивно позначилося на його державотворчих традиціях.

Чергова спроба практичного застосування ягеллонського проекту мала місце вже після занепаду Речі Посполитої наприкінці панування династії Габсбургів і стосувалася лише Галичини. По завершенню Першої світової війни відроджена Польща спробувала знову повернутися до ягеллонської традиції – Друга Річ Посполита стала реальністю завдяки угоді, укладеній Ю. Пілсудським з С. Петлюрою. Нова федерація зберегла частину колишніх земель Першої Речі Посполитої, проте постала у значно вужчих кордонах і не змогла виконати історичну місію національного примирення. Федеральна концепція відновлення польсько-литовсько-української держави Ю. Пілсудського зазнала поразки, а міжнародний конфлікт українців та поляків, як зауважив Я. Пекло, вже після вибуху Другої світової війни вилився у взаємно скеровані збройні акції та різанину.

Концепція Є. Гедройца, згідно з думкою Я. Пекло, становила продовження міжвоєнної ідеї прометеїзму та “передбачала підтримку устремлінь до незалежності і культурної емансипації народів за східним кордоном, стимулювання демократичних процесів та зв’язок новонароджених держав з міжнародними демократичними організаціями. Передбачала вона і відмову від будь-яких територіальних претензій, пропонуючи партнерство і співпрацю.

Польща, як одна з перших держав, одразу визнала незалежність і територіальну цілісність України”.

Дослідник переконаний, що вступ країн-членів Вишеградської четвірки та Прибалтики до НАТО та ЄС, задіяність Євросоюзу у подіях Помаранчевої революції в Україні, реалізація Брюсселем європейської “політики сусідства” щодо країн Східної Європи дають підстави робити висновок про те, що “ягеллонська традиція стала складовою частиною Європейського Союзу”. І з цим важко не погодитися.

З ліквідацією ОВД та розпадом СРСР кардинальних трансформацій зазнала геополітична ситуація у Європі. Як наслідок, зміни торкнулися й ідеї Є. Гедройца. Міркуючи щодо цього, польський депутат Європарламенту П. Коваль [36] зазначив, що концепція редактора паризької “Культури” формувалася у період існування радянської системи, а тому була обумовлена її специфікою. Разом з тим, геополітична ідея, покладена в основу концепції східної політики, є універсальною з точки зору польських інтересів. “Гедройц показав, – зазначив П. Коваль, – що Польща знаходиться в Центральній-Східній Європі, не поміж Німеччиною та Росією, а поруч України, Литви і Білорусі”.

На необхідності звернення до ідей Є. Гедройца та Ю. Мєрошевського наголошує відомий польський політик, депутат Європарламенту П. Залевські [37]. У його працях [37–39], зокрема, йдеться про потребу перегляду Польщею доктринальних основ східної політики, перетворення її у дієвий інструмент відповіді існуючим геополітичним викликам. Разом з тим, мінливі реалії сьогодення породжують певний виклик і для польських сусідів. Насамперед це стосується України, яка у першу чергу має виробити однозначну позицію щодо Польщі.

Глибокий історико-політичний аналіз проблеми східної політики Польщі здійснив аналітик Бюро національної безпеки Республіки Польща Б. Чихоцький [40]. Розглядаючи процес формування концептуальних засад східної політики РП, дослідник звернувся до статті Ю. Мєрошевського “Польська Ост-політик”, опублікованої у 1973 р. в журналі “Культура”. Основною ідеєю публікації визначалася необхідність визнання Польщею остаточності свого післявоєнного кордону, а також права України, Литви та Білорусі на незалежність у випадку розпаду СРСР. Такого роду помисли впродовж тривалого часу не мали підтримки у польському суспільстві і лише в період активізації опозиції лягли в основу політичних програм та стали популярними.

Погоджуючись із думкою Б. Чихоцького, значення концепції Гедройца-Мєрошевського для сучасної Польщі важко переоцінити. Цілком очевидно, що згадана парадигма дозволила подолати конфлікт між спадкоємцями двох головних політичних концепцій польської еміграції: національної (Р. Дмовський) та федеративної (Ю. Пілсудський), а також консолідувати політичну еліту країни. “Дискусії навколо статті Ю. Мєрошевського, – міркує автор, – призвели до вироблення єдиної програми східної політики Третьої Речі Посполитої, реалізацією якої займалися як послідовники “Солідарності”, так і ПОРП. У результаті зник один із основних факторів внутрішнього напруження та слабкості Польської держави періоду 1918 – 1939 рр.”. Б. Чихоцький певен, що, якби не програма редактора “Культури”, у 1989 р. до влади у Варшаві прийшли б або націоналісти, або федералісти. Як наслідок, процес розпаду СРСР міг би стати кривавим, а співробітництво політиків східних та західних регіонів України було б набагато складнішим.

“На вимогу дня” опублікована стаття Ф. Мемхеса “Прометей серед трун. На шляху до нової східної політики” [41]. Проаналізувавши політичні орієнтири Ю. Пілсудського та їх відлуння у сьогоденні, Ф. Мемхес виокремив два табори прихильників поглядів маршала: “ортодоксальний” (ягеллонський) та “єретичний” (прометейський). Ідеї ортодоксального підходу до трактування спадщини Ю. Пілсудського, на думку автора, фактично вичерпали себе і животіють лише як міфи. Після 1989 р. на перший план у Польщі вийшла “єретична” інтерпретація поглядів маршала. Визначальні цілі учільників та послідовників організації “Прометей” були дещо підкореговані у 1970-х рр. і оформлені у доробку Гедройца-

Мерошевського. Згідно нього, метою східної політики РП було визначено партнерський, рівноправний діалог з незалежними Україною, Литвою та Білоруссю.

Події Помаранчевої революції, активну підтримку яким надали представники політичного бомонду Польщі, Ф. Мемхес трактує як “повторення походу Пілсудського на Київ, який мав підтримати Симона Петлюру у боротьбі проти більшовиків”. Ніби підсумовуючи викладене, дослідник доводить, що підтвердженням успіху концепції Гедройца-Мерошевського є існування суверенних держав між Польщею та Росією, які виникли після розпаду СРСР.

Про відображення традицій Ю. Пілсудського, Ю. Мерошевського та Є. Гедройца у політичному курсі новітньої Польщі йдеться у праці аналітика Інституту міжнародних відносин Варшавського університету А. Шептицького “Останній романтик? Президент Качинський та Україна” [42]. У контексті аналізу зовнішньої політики РП дослідник звертається до місця у ній особистісного фактора Л. Качинського і доводить, що президентом рухала віра у те, що співпраця Польщі, України, Литви, Грузії та інших країн регіону є ключовою умовою зміцнення їх незалежності та позицій на міжнародній арені. Одночасно Л. Качинський відкрито закликав не допустити посилення регіональних позицій Росії.

Трагічна загибель у авіакатастрофі під Смоленськом 10 квітня 2010 р. делегації польських високопосадовців на чолі з президентом РП Л. Качинським спонукала політичну еліту Польщі до чергового переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів. Центральне місце у дискусіях, що розгорнулися між політиками та науковцями, поправу посіли проблеми східної політики, насамперед відносини Польщі з Україною та Росією. Протягом 2010 – 2011 рр. було опубліковано низку статей, автори яких торкалися не лише сучасності, але й часів поширення прометеївських ідей та діяльності паризької “Культури”. Публікації А. Бжезєцького [43], Б. Бердиховської та Г. Вуєца [44], Я. Браткевіча [45], М. Заборовського [46], Б. Сенкевіча [47], М. Чеха [48] свідчать про поляризацію інтелектуального середовища Польщі на прихильників та противників ідей Гедройца-Мерошевського. Представники першого табору, погоджуючись з поглядами редактора “Культури” та визнаючи доцільність подальшого слідування їм, демонструють скептичну налаштованість до Росії та протестують проти активізації й поглиблення взаємин із нею. Апологети другого табору, апелюючи до того, що доктрина Є. Гедройца втратила свою актуальність і своєчасність, обґрунтовують необхідність зближення з Росією.

В контексті суперечок з приводу польської східної політики питанню взаємин з Україною відводиться окремішне місце. І тут погляди також розділилися. На думку “прагматиків”, Україна не виправдала сподівань, які покладалися на неї Польщею, і не віддячила за зусилля, вкладені в лобіювання її інтересів у НАТО та ЄС. Як наслідок, подальше представлення та захист інтересів офіційного Києва у європейській політиці видається безглуздим. Хрестоматійним у цьому контексті є висловлювання Б. Сенкевіча про те, що Польща, будучи зайнятою розв’язанням проблем своїх східних сусідів та намагаючись за рахунок створення “коаліції” ворожих до Росії сил, зазнала фіаско та прирекла себе на маргіналізацію у Європі [47]. Аналогічні міркування висловив Я. Яковський [49].

Полярний погляд на польсько-українські відносини продовжують демонструвати “прометеїсти”. Так, зокрема, Б. Бердиховська та Г. Вуєц у своїй праці [44] виступають за продовження реалізації по відношенню до України політики “відкритих дверей”, вказуючи на те, що двадцять років двосторонніх взаємин були позначені спокоєм на східних кордонах Польщі, а також зміцненням її престижу на міжнародному рівні. А це дійсно важить немало.

Разом з цим, у політико-інтелектуальних колах Польщі на рахунок східної політики держави існує також і третя точка зору. Основна її ідея, висвітлена у працях А. Бжезєцького [43] та Я. Браткевіча [45], полягає у тому, що наближення Польщі до Росії не повинне супроводжуватися її дистанціюванням з Україною. Одночасно дії польської дипломатії по відношенню до України, Білорусі чи Грузії не повинні розглядатися у зв’язку з її політикою щодо Росії.

У публікації Т. Іванського “Україна як геополітичний буфер або стратегічний інтерес” [50] вказується, що на фоні поляризованих поглядів на рахунок новітньої східної політики у Польщі сформувалися кілька концептуальних сценаріїв, кожен з яких є однаково можливим та бажаним для практичного застосування. Одна зі стратегій, автором якої є П. Коваль, пов’язує одночасне зміцнення позицій Польщі у країнах Східної Європи та Євросоюзу з укріпленням політичних зв’язків з країнами Східної Європи. Політик переконаний, що Польща повинна з усією активністю віддатися справі наближення до ЄС країн Східної Європи, інакше, проігнорувавши історичний шанс, вона так і залишиться на задвірках Євросоюзу, задовольняючись статусом відсталого периферії.

Стратегія Я. Станілки апелює до необхідності активізувати взаємини Польщі з країнами Центральної Європи, адже, як відомо, країни Вишеградської четвірки володіють у ЄС більшою кількістю голосів, ніж Німеччина та Франція, а тому спроможні суттєво впливати на союзну політику. Одночасно дослідник обґрунтовує доцільність поглиблення зв’язків Польщі з Туреччиною та Швецією: конструктивні взаємини між ними будуть перешкоджати Росії повернути втрачені сфери впливу.

Концептуальні ідеї О. Осіци можна звести до наступного: аби бути конкурентною на Заході, Польща має “проявити” себе на Сході. Національним інтересам Польщі відповідає максимальна заангажованість на східному кордоні. Щоб досягти посилення геополітичної ваги, Польща повинна розбудовувати свої взаємини з Росією та країнами, що утворюють коридорну смугу між ними.

Попри різні підходи та бачення доктринальних основ сучасної східної політики Польщі, загальноприйнятим залишається переконання у тому, що, аби не перетворитися у “буферну зону” між Сходом та Заходом, між Росією та ЄС, Польща зобов’язана зміцнювати свої позиції у Центральній та Східній Європі. Якнайкраще цьому сприятиме позиція регіонального лідера.

Певне місце у вивченні концептуальних основ східної політики Польщі посідають праці представників наукової думки України. У сенсі трактування геополітичних концепцій Польщі на увагу заслуговує розвідка С. Свешнікова [51]. Шукаючи витoki сучасної польської геополітичної парадигми, автор апелює до періоду влаштування європейського порядку по завершенню Першої світової війни і звертається до зовнішньополітичних орієнтирів Ю. Пілсудського. Дослідник доводить, що прихильність маршала ідеї незалежної України зумовлювалася нічим іншим, як характером польсько-російських відносин і була породжена прагненням за рахунок створення Української держави дистанціювати Польщу від Росії.

Аналіз геополітичних орієнтирів сучасного польського політикуму дозволив С. Свешнікову виокремити два підходи до бачення східної політики Польщі, основні ідеї яких відображені у концепціях “європеїстів” (представники партії “Громадська платформа” Б. Сенкевич та Р. Сікорський) та “традиціоналістів” (представники партії “Право і справедливість” Б. Чихоцький та П. Коваль). Поміж низки специфічних ознак, спільним для обох концепцій залишається прагнення зміцнення польського впливу в Україні, Білорусі і Грузії та досягнення за рахунок цього паритету у взаєминах з Росією та ЄС.

Вивчення зовнішньої політики Польщі дало можливість О. Знахоренко [28] зробити висновок про те, що впродовж періоду розбудови незалежної держави зовнішньополітичні орієнтири офіційної Варшави вибудовувалися у відповідності до положень доктрин “реалізму” й “романтизму”. Політика “двох шляхів”, що відображала польську східну політику у 1989 – 1991 рр., була породжена синтезом положень двох концепцій. Разом з тим, зовнішньополітичний курс президентів Л. Валенси та А. Квасневського був віддзеркаленням торжества концепції “прометеїстів” (“романтиків”).

Дослідження проблеми концептуальних засад східної політики Польщі було б неповним без розгляду праць представників наукової думки Росії. Для сучасної російської історіографії притаманним є загальне прагнення пояснити активність польської влади на

східному напрямку, її зацікавленість Україною, Литвою та Білоруссю, насамперед русофобією і критичним неприйняттям Росії.

Значний доробок, присвячений геополітичним орієнтирам Польщі та місцю у них України, створений російським політологом В. Гулевичем [52–53]. В опублікованій ним статті [52] витoki парадигми сучасної східної політики Польщі сягають часів Ю. Пілсудського та його геополітичної концепції “Міжмор’я” – проекту конфедерації, що мала простягтися від Чорного моря до Балтійського та включити низку держав цього регіону, у тому числі Україну, Польщу, Білорусь. Проте, як стверджує автор, геополітичні реальності післявоєнного світу змусили внести в концепцію “Міжмор’я” деякі корективи. В доктрині, обґрунтованій Ю. Мєрошевським, головна увага приділялася незалежній Україні як “лімітрофному утворенню під контролем зовнішніх сил”. Польщі ж було відведено роль регіонального лідера.

У публікації “Польський акцент української незалежності” [53] В. Гулевич відстоює думку про те, що у Польщі впродовж тривалого часу не існувало єдиного погляду на політику щодо України. Як найбільш цілісні поляки розглядали три варіанти поведінки на Сході: федеративний, інкорпоративний та варіант надання Україні повної незалежності під контролем Польської держави. І якщо перший варіант, пов’язаний з приєднанням до Польщі на правах автономії України, Білорусі та Литви, мало зачепив свідомість польської політичної еліти, то два інші стали предметом активного обговорення та отримали своїх прихильників, суперечки між якими періодично то розгоралися, то знову затухали.

Проаналізувавши політичні ідеї Р. Дмовського та Ю. Пілсудського, В. Гулевич дійшов висновку, що кожен з них однаковою мірою захищав стратегічні інтереси Польщі, хоча й по-різному підходив до визначення місця у них українського чинника. Автор доводить: у той час, як Р. Дмовський відстоював ідеї інкорпорації Польщею України з наступним наданням їй автономних прав, Ю. Пілсудський виступав за надання Україні, Білорусі та Литві незалежності “з метою їх наступного втягнення під вплив католицької Польщі для спільної протидії Росії”. Визначаючи ідеологічне підґрунтя поглядів Р. Дмовського та Ю. Пілсудського, В. Гулевич приходить до висновку, що вони “сповідували ідеологію польського месіанства, призначення для поляків бути захисниками й охоронцями цінностей західної цивілізації від диких орд Сходу та нести світло свободи народам Росії”.

Рефлексія В. Гулевича на тему польського месіанства знаходить продовження у статті “Геополітична ситуація на західних кордонах Євразійського Союзу” [53]. У ній, зокрема, автор звертається до аналізу обґрунтованої у міжвоєнний період Ю. Пілсудським концепції “прометеїзму” і доходить висновку про те, що вона ще й досі продовжує залишатися на часі, будучи свого роду дороговказом для Польщі.

Сутність ягеллонської доктрини та її місце у геополітичній думці Польщі розглянуто у публікації В. Гончарова [54]. Зі вступом до НАТО та ЄС перед польським політикумом у черговий раз з’явилася перспектива реанімації ідеї Ягеллонів: посередництвом наближення своїх східних сусідів до європейського співтовариства, Польща намагається розширити сферу свого впливу на Схід, утвердитися у ролі регіонального лідера та дистанціюватися у такий спосіб від Росії.

Серед новітніх розвідок російських дослідників на особливу увагу заслуговують праці фахівця Інституту слов’янознавства РАН О. Неменського [55–56]. Проаналізувавши польські зовнішньополітичні доктрини, історик дійшов висновку, що основною проблемою, відображеною у них, є становище поляків між росіянами та німцями. У статті “Східна політика Польщі” [55] автор вказує на те, що обґрунтування Є. Гєдройцем та Ю. Мєрошевським нового бачення взаємин Польщі зі східними сусідами було породжене реаліями тогочасної Європи, у якій ягеллонська парадигма була визнана “імперською і тому недопустимою”. Головною зміною, яку внесла доктрина творців “Культури” у геополітичне бачення поляків, була актуалізація того факту, що Росія не є безпосереднім сусідом Польщі, оскільки між ними знаходиться цілий регіон країн, позначений як “ULB” (Україна, Литва,

Польща). Як наслідок, доводить О. Неменський, головну мету зовнішньої політики Польща почала вбачати у незалежності регіону “ULB” від Росії [55].

Найбільш успішною “операцією” у рамках зазначеного підходу стала Помаранчева революція в Україні, успіх якої поляки небезпідставно пов’язують з президентом А. Квасневським. Разом з тим, на думку дослідника, політика Польщі щодо України у жодному випадку не може бути трактована як політика “дружньої” держави. Її метою є хоча б часткове відновлення впливу на землях, які традиційно трактуються як польські “креси”, та витіснення звідти “московського агресора”.

Грунтовний аналіз доктринальної основи польської східної політики здійснено В. Балюком [57]. Значну увагу дослідник приділив зовнішньополітичним орієнтирам урядових коаліцій, які послідовно змінювали одна одну при владі у першому десятилітті ХХІ ст. Проаналізувавши програми правлячих політичних партій, В. Балюк дійшов висновку, що у чистому вигляді класична парадигма польської східної політики у жодній із них відображення не знайшла. Одночасно виняткова зацікавленість президентів РП А. Квасневського та Л. Качинського Україною пояснюється їх прихильністю поглядам Ю. Пілсудського та Є. Гедройца.

Комплексного дослідження та обґрунтування парадигма східної політики Польщі зазнала у дисертаційному дослідженні А. Беспалова [58]. Розділяючи притаманну російській історіографії ідею антиросійської спрямованості польської зовнішньої політики, він приходить до висновку, що “особливе партнерство” між Варшавою та Києвом буде актуальним лише до того часу, поки не будуть досягнуті основні цілі, що ним декларуються – вступ України до НАТО та ЄС. Після досягнення членства у них Україна перестане потребувати польського посередництва і буде здійснювати свої взаємини безпосередньо з їх керівництвом.

Таким чином, аналіз української та зарубіжної (польської і російської) історіографії свідчить, що проблема концептуальних основ зовнішньої політики України та Польщі неодноразово ставала предметом наукових та дослідницьких пошуків, проте і надалі залишається вивченою нерівномірно.

Доктринальні основи політики України по відношенню до свого сусіда та стратегічного партнера по сьогодні залишаються практично не вивченими. Мають місце непоодинокі спроби вітчизняних та зарубіжних авторів розібратися у проблемі, проте вони є скоріше спорадичними, ніж систематичними. Проблема поглиблюється з огляду на те, що в Україні відсутня цілісна стратегія зовнішньої політики, а геополітичні вектори зазнають періодичної зміни та переорієнтації.

Проблема концептуальних основ східної політики офіційної Варшави історичною наукою розроблена та проаналізована значно ґрунтовніше, про що свідчать численні публікації, насамперед польських авторів. Важливе місце у вивченні східної політики Польщі займають дослідження російських фахівців. Разом з тим, внесок українських науковців у розробку проблеми залишається очевидно недостатнім, а тому потребує активізації зусиль та пошуків.

Список використаних джерел

1. *Нариси з історії дипломатії України* / Під ред. В. А. Смолія. – К. : Видавничий дім “Альтернативи”, 2001. – 736 с.
2. *Віднянський С. В.* Еволюція зовнішньої політики України (1991–2006 рр.) / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 32–51.
3. *Віднянський С. В.* Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 55–76.
4. *Гальчинський А. С.* Україна на перехресті геополітичних інтересів / А. С. Гальчинський. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
5. *Зленко А.* Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / Анатолій Зленко. – Харків : Фоліо, 2003. – 559 с.
6. *Зленко А.* Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? / Анатолій Зленко // Віче. – 2009. – №8. – С. 12–13.
7. *Зленко А.* Переосмислюючи зовнішню політику України: важкий шлях до досягнення консенсусу / Анатолій Зленко // День. – 2010. – 20 лютого (№ 6).
8. *Зленко А.* Україна на геополітичному роздоріжжі / Анатолій Зленко // День. – 2006. – 12 грудня (№ 217).
9. *Зленко А. М.* Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму: Виступи, промови та статті. / А. М. Зленко ; упоряд. К. П. Єлісєєв. – К. : Преса України, 2001. – 369 с.
10. *Івченко О.* Україна в системі міжнародних відносин : історична ретроспектива та сучасний стан / О. Івченко. – К. : РІЦ УАННП, 1997. – 687 с.
11. *Литвин В.* Зовнішня політика України: 1990 – 2000 / Володимир Литвин // Віче. – 2000. – № 11. – С. 3–48.
12. *Литвин В.* Україна : Європа чи Євразія? / В. Литвин. – К. : Вид. дім “Лі-Терра”, 2004. – 511 с.
13. *Макар Ю.* Східне партнерство та Україна / Юрій Макар, Оксана

- Добржанська // Зовнішні справи. □ 2011. □ № 3. – С. 15–19. 14. *Щербак Ю.* Україна: виклик і вибір. Перспективи в глобалізованому світі ХХІ століття / Ю. Щербак. – К.: Дух і Літера, 2003. – 576 с. 15. *Василенко С.* Європейський вектор української геополітики / Світлана Василенко // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 57–61. 16. *Кирчів А.* Геополітичний вибір України: синдром суми різнонаправлених векторів / А. Кирчів // Молода нація: Альманах. – 2000. – С. 185–193. 17. *Кирчів А.* Зовнішньополітична складова політики національної безпеки України / Андрій Кирчів // І. – 2001. – № 22. – С. 53–69. 18. *Ковальова О.* Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України / Олена Ковальова. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 340 с. 19. *Копійка В.В.* Європейський Союз: досвід розширення і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 340 с. 20. *Кудряченко А.І.* Європейський вибір України: необхідність, реалії, перспективи / А. І. Кудряченко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2009. – Випуск 15. – С. 147–154. 21. *Чекаленко Л.* Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів до стратегічного партнерства / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2010. – №3/4. – С. 26–31. 22. *Чекаленко Л.Д.* Без незалежної України не було б незалежної Польщі / Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник дипломатичної академії України. □ Вип. 15. Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи : [за заг. ред. Б. І. Гуменюка, В. Г. Ціватого]. – К., 2009. □ С. 139–146. 23. *Чекаленко Л.Д.* Україна–Польща: нові тенденції взаємин / Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2003. – Вип. 9. – С. 138–147. 24. *Возняк Т.* Польща: контексти відносин / Тарас Возняк // День. □ 2004. □ 25 травня (№ 89). 25. *Горбулін В.* Внутрішні трансформації та зовнішні загрози. Євроатлантична інтеграція як інструмент політики національної безпеки України / Володимир Горбулін // День. – 2008. – 5 липня (№ 116). 26. *Аріель К.* Схід і Захід: розвиток українського суверенітету та незалежності в умовах балансу геополітичних векторів / Коен Аріель // Незалежність України в глобалізованому світі: вектори ХХІ століття : зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 22 серпня 2011 р.) : до 20-річчя незалежності України / упоряд. Я. А. Жаліло, С. О. Янішевський. – К.: НІСД, 2011. – С. 159–165. 27. *Жулинський М.* Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи / М. Жулинський // Всесвіт. □ 2002. □ № 1/2. □ С. 143–150. 28. *Знахоренко О.М.* Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку” / О. М. Знахоренко. – К., 2005. – 15 с. 29. *Знахоренко О.М.* Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах / О. М. Знахоренко // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. – Випуск 2. – С. 90–98. 30. *Волович О.* Регіональне лідерство України у Центрально-Східній Європі: міф чи реальний шанс? / Олексій Волович // Актуальні питання євроатлантичної інтеграції України / За заг. ред. В. П. Горбуліна. – Випуск 5. – К., – 2005. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.od.ua/p/55.doc 31. *Осадчук Б.* Єжи Гедройц – великий поляк, видавець, редактор, основоположник польсько-українського порозуміння / Богдан Осадчук // Сучасність. – 2000. – № 1. – С. 125–135. 32. *Гедройц Є.* “Ініціатива повинна належати Польщі” ... / Є. Гедройц // Універсум. – 1995. – № 7–8. – С. 36–37. 33. *Sienkiewicz B.* Pochwała minimalizmu / Bartłomiej Sienkiewicz // Tygodnik Powszechny. – 2000. – 24–31 grudnia. 34. *Sienkiewicz B.* Pożegnanie z Giedroyciem / Bartłomiej Sienkiewicz // Rzeczpospolita. – 2010. – 28 maja. 35. *Пекло Я.* Ягеллонське східне партнерство / Ян Пекло. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ua/analitika/2011/02/03/peklo.html> 36. *Присташ Я.* Павло Коваль: “Гедройц, Україна і польський державний інтерес” / Ярослав Присташ // Наше слово. □ 2010. □ (28 листопада (№ 48)). 37. *Залевські П.* Місце і роль України в Європі / Павел Залевські. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pawelzalewski.eu/ua/publikacje/46,miejsce-i-rola-ukrainy-w-europie.html> 38. *Залевські П.* Тривожний сигнал лунає для Києва / Павел Залевські. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pawelzalewski.eu/ua/publikacje/202,.html> 39. *Залевські П.* Україна на роздоріжжі та польська політика / Павел Залевські. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pawelzalewski.eu/ua/publikacje/175,.html> 40. *Чихоцький Б.* Поменяется ли парадигма восточной политики Польши? / Бартош Чихоцький. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apn.ru/publications/print22370.htm> 41. *Мемхес Ф.* Прометей серед трун. На шляху до нової східної політики / Філіп Мемхес. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4787> 42. *Шептицький А.* Останній романтик? Президент Качинський та Україна / Анджей Шептицький. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/371809-ostanniy-romantik-prezident-kachinskiy-ta-ukrajina.html> 43. *Brzezinski A.* Moskwa bliżej. Kijów – blisko / Andrzej Brzezinski // Gazeta Wyborcza. □ 2010. □ 1 czerwiec. 44. *Berdychowska B.* Idee spuszczone ze smyczy. W rocznicę Aktu Niezależności Ukrainy / Bogumiła Berdychowska, Henryk Wujec // Gazeta Wyborcza. – 2010. – 24 sierpnia. 45. *Bratkiewicz J.* Polska, Rosja i Ukraina: Nie “albo, albo”, tylko “i, i” / Jarosław Bratkiewicz // Gazeta Wyborcza. – 2010. – 8 października. 46. *Zaborowski M.* Polska dyplomacja bez kompleksów / Marcin Zaborowski // Rzeczpospolita. – 2011. – 4 stycznia. 47. *Sienkiewicz B.* Idee na smyczy / Bartłomiej Sienkiewicz // Rzeczpospolita. – 2010. – 16 lipca. 48. *Czech M.* Polska – zakładnik Rosji / Mirosław Czech // Gazeta Wyborcza. – 2010. – 6 września. 49. *Jackowski J.M.* Polityka wschodnia na zakręcie / Jan Maria Jackowski // Nasz Dziennik. – 2010. – 3 lutego. – № 28 (3654). 50. *Іванський Т.* Україна як геополітичний буфер або стратегічний інтерес / Тадеуш Іванський. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polit.ua/analitika/2011/04/07/iwansky.html> 51. *Свешніков В.В.* Аналіз геополітичних концепцій Польщі / В.В. Свешніков // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. – 2011. – № 2 (43). – С. 74–84. 52. *Гулевич В.* Восточная политика Веймарского треугольника / Владислав Гулевич. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csef.ru/studies/politics/projects/russia_germany_new_union/articles/1201/ 53. *Гулевич В.* Геополитическая ситуация у западных границ Евразийского Союза / Владислав Гулевич. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geopolitica.ru/Articles/1358/> 54. *Гончаров В.В.* Ягеллонская идея в польской историографии XX – начала ХХІ вв. / В. В. Гончаров. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ostpreussen.do.am/publ/1-1-0-15> 55. *Неменский О.* Восточная политика Польши / Олег Неменский. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta-nd.com.ua/rubrics/dela_davno_minuvshih_dney/805.php 56. *Неменский О.* Пространства и идеологии восточной политики Польши / Олег Неменский. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.perspectivy.info/oikumena/europe/prostranstva_i_ideologii_vostochnoi_politiki_polshi_2007-8-13-16-8.htm 57. *Балюк В.* Польше нужна новая концепция восточной политики / Валентин Балюк. □ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.forsecurity.org/профессор-вrocławского-университета-польша-польше-нужна-новая-концепция-восточной-политики> 58. *Беспалов А.С.* Традиции геополитического мышления в современной восточной политике Польши : автореф. дис. на соиск. науч. степеня канд. полит. наук : спец. 23.00.04 “Политические проблемы международных отношений и глобального развития” / А. С. Беспалов. – Москва, 2008. – 26 с.

Наталія Черная

РАЗВИТИЕ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ОСНОВ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ

В статье проанализированы историографические наработки украинских и зарубежных авторов, посвященные концептуальным основам сотрудничества Украины и Польши, очерчены вопросы, требующие дальнейшего изучения и обоснования.

Ключевые слова: концепция, сотрудничество, отношения, восточная политика, Украина, Польша, историография.

Nataliya Chorna

DEVELOPMENT OF CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND POLAND: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The article analyzes the historiographical work of Ukrainian and foreign authors devoted to the conceptual principles of cooperation between Ukraine and Poland, outlines issues that need further investigation and substantiation.

Key words: concept, cooperation, relationships, Eastern policy, Ukraine, Poland, historiography.